

Прокіпець М. Г.

Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка
Науковий керівник – к.п.н., доц. Зімакова Л.В.

ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ НАРОДОЗНАВЧОГО МАТЕРІАЛУ

У статті розглянуто пізнавальний потенціал народознавчого матеріалу, який використовується в закладах дошкільної освіти на заняттях та повсякденному спілкуванні.

Ключові слова: дошкільник, пізнавальний інтерес, народознавчий матеріал, розвиток мовлення.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасна людина не може повноцінно жити в умовах інформаційного суспільства без активного пізнавального інтересу, регулярної самоосвіти, постійного самовдосконалення. Пізнавальний інтерес особистості є умовою її духовного розвитку, адже потреба в пізнанні дійсності, природної і соціальної, забезпечує людині, поряд з іншими умовами, свободу і відкриває шлях до творчості.

Пізнавальний інтерес дошкільників є важливим показником ефективності освітнього простору ЗДО, оскільки він стимулює розвиток самостійності у дитини, креативності в оволодінні змістом освіти; забезпечує сприятливий мікроклімат для дитини в сім'ї; спонукає її до самоосвіти, пошуку шляхів для досягнення високих результатів розвитку, і є своєрідним показником педагогічної майстерності вихователя. Формування пізнавального інтересу тісно пов'язане з вихованням самостійності, ініціативи, сумлінності, сили волі та інших рис характеру людини. Інтерес є могутнім засобом подальшого успішного навчання й виховання дітей у школі, необхідною умовою досягнення позитивних навчальних результатів.

Аналіз останніх досліджень. У вітчизняній психолого-педагогічній літературі багато уваги приділено дослідженню формування пізнавального інтересу, однак у трактуванні цього поняття єдності ще немає. Л. Кузнецова під пізнавальним інтересом розуміє вибір із навколишнього життя того, що є цінним для людини [3, с.51], О. Савченко стверджує, що пізнавальний інтерес за умов його постійного розвитку у навчанні набуває значення стимулу [4, с.60]. Відомі психологи М. Савчин і Л. Василенко визначають пізнавальний інтерес як виразну інтелектуальну спрямованість особистості на пошук нового у предметах, явищах, подіях, яка супроводжується прагненням глибше пізнати їх особливості; майже завжди усвідомлене ставлення до предметів, явищ, подій [1, с.38].

Важливими умовами стимулювання інтересу в дошкільників є наявність нового як у змісті вивчуваного, так і в самому підході до його розгляду, та емоційна привабливість пізнання. У дослідженнях О. Біди, І. Вікторенко, Н. Лисенко, М. Пазяк, Л. Різник, В. Сидорчук, М. Стельмахович, Л. Шаповал та інших вчених одним із засобів формування пізнавального інтересу в дітей розглядається усна народна творчість. Українські народні твори мають чудову властивість емоційно висвітлювати звичне і буденне, виховувати любов до рідного краю та мови, повагу до живої природи, бажання берегти її.

Мета статті – висвітлити роль народознавчого матеріалу у формуванні пізнавальних інтересів у старших дошкільників на мовленнєвих заняттях та в повсякденному спілкуванні.

Виклад основного матеріалу. Ефективність формування пізнавальних інтересів старших дошкільників значною мірою залежить від доречного добору відповідних засобів народної звичаєвості, які узагальнюють багатовіковий людський досвід, є носієм і втіленням народної мудрості, народного світогляду, його ідеалів, національної ментальності, зокрема національного характеру та свідомості. За І. Поліщуком, національний характер визначається як сукупність найбільш сталих, базових для певної етнічної спільноти особливостей сприймання навколишнього світу та форм реагування на нього. Категорія «національний характер» охоплює головним чином емоційно-почуттєвий рівень національної психіки та виражається у превалюючих у даній національно-етнічній спільноті емоціях, почуттях і настроях, а також у швидкості й інтенсивності реагування на ті чи інші події, тобто у національному темпераменті [5, с.108]. Стимулюючи пізнавальні інтереси дошкільників засобами народознавства, вихователь формує у них національний характер та свідомість.

У ЗДО пізнавальний інтерес формують шляхом прилучення дітей до народознавства – вивчення культури, побуту, звичаїв рідного народу; через рідну мову, народний календар, героїчну історію, народну символіку, фольклор, народні ігри та іграшки, національне мистецтво, народні традиції, родинно-побутову культуру. Діти вивчають ремесла, народні свята, ознайомлюються зі зразками художньої культури, з творами мистецтва.

Важливе місце у формуванні пізнавального інтересу дошкільників посідають казки. Народна казка – це найпопулярніший вид усної творчості серед дітей. Кожна казка обов'язково має дидактичну мету. Вона повчає дітей, як потрібно діяти в певній ситуації, застерігає від неправильних дій. Наприклад, казка «Колосок» вчить дітей сільськогосподарської праці, праці гуртом. А за змістом казки «Як квітеня до березня в гості ходив» діти дізнаються про особливі прикмети й характерні погодні умови весняних місяців.

Народна мудрість акумулюється у прислів'ях та приказках. Причиною виникнення цього мистецтва було прагнення людей до організації трудового досвіду в словесних формах, які найлегше і найміцніше закріплювалися в пам'яті, мали чітку установку до дії або натяк на неї. Легко замінюючи довгі міркування та повчання, ці види народнопоетичної творчості стали ефективним засобом виховання найкращих людських рис. З прислів'їв та приказок діти пізнають мораль народу, соціальні та національні цінності, його ментальність, логіку, мислення, емоції та почуття.

Загадки – лаконічне навмисно завуальоване визначення якогось явища чи предмета, подане в алегоричній формі. В загадках з особливою силою проявились влучність спостережень над явищами природи, вміння народу їх узагальнювати, образне мислення, яскравість і виразність поетичної мови. У стислій, але в образній формі загадки відбивають найрізноманітніші події і явища. Їм властиві таємничість, вони інтригують, і це відповідає психологічним особливостям дитини. Загадки завжди містять запитання, на яке потрібно дати відповідь. Це спонукає до роботи думки дитини, сприяє розвитку догадливості, кмітливості, винахідливості. По тому, як розгадує людина загадку, колись стверджували про її інтелектуальний рівень. Дитина дуже радіє, коли їй вдається дати правильну відповідь. Виникають позитивні емоції, що дуже важливо в дитячому віці, якому завжди необхідні радість відкриття і пізнання [2, с.126].

Також пізнавальний інтерес для дошкільників мають народні свята та обряди, предметне оточення, одяг, їжа, становлення і розвиток народних промислів, їх регіональні особливості функціонування. Вивчаючи народні традиції й свята, вихователь ознайомлює дітей із тими духовними цінностями, які були основою життя нашого народу: любов і повага до землі, до родини, до праці. Ця робота здійснюється як на заняттях, так і під час проведення різноманітних розваг.

Дошкільник вчиться не просто споглядати, а й бачити навколишнє, помічати поруч дивне, загадкове, приховане, використовуючи при цьому народний календар та родинну обрядовість. Це сприяє формуванню в старших дошкільників знань про особливості родинного виховання українського народу: особливу роль батька як голови сім'ї та охоронця, виключно важливу роль матері як берегині, мудрої наставниці, роль дідуся і бабусі як найстарших і наймудріших у родині; про значення трудового досвіду та культурних надбань від покоління до покоління; про традиційні сімейні обряди (народини, пострижини, «саджання на коня»); про свята осінньо-зимового (Миколая, Святвечір, Різдво, Водохреща) та весняно-літнього (Великдень, Зелені свята, поминальні дні, обжинки, Спас) циклів [6, с. 14].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, використання в освітньому просторі ЗДО народознавчого матеріалу робить процес навчання цікавим, створює у дітей бадьорий настрій, полегшує засвоєння навчального матеріалу, розвиває пізнавальні процеси дошкільників у тісній єдності з рідним народом. Пізнаючи рідний народ, дитина пізнає себе.

Список використаних джерел

1. Андрощук І. Педагогічні аспекти формування пізнавальних інтересів учнів. *Імідж сучасного педагога*. 2009, № 2–3. С. 38–46.
2. Булашев Г. Український народ (У своїх легендах, релігійних поглядах і віруваннях). – К.: Довіра, 1992. С. 23–45, 124–138.
3. Коновалова А. С. Розвиток пізнавального інтересу як засіб формування особистості молодшого школяра. *Світ виховання*. 2010, №5. С. 50–62.
4. Назарець Л. М. Формування пізнавального інтересу учнів. *Обдарована дитина*. – 2009, №4. С. 61–65.
5. Поліщук І. О. Поняття «національна ментальність». *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Випуск № 2 (33), 2017, С.105–112.
6. Тягур Т. І. Барви українських обрядів. *Початкове навчання та виховання*. 2009, №7. С. 2–16.

УДК 373.2.018.1.015. 31

Россоха О.І.

*Полтавський національний педагогічний
університет імені В.Г. Короленка
Науковий керівник – к.п.н., доц. Манжелій Н.М.*

ВПЛИВ СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ДОШКІЛЬНИКА

У статті висвітлюється роль сім'ї у формуванні та розвитку особистості дитини дошкільного віку. Наголошується на її впливові на емоційний, соціальний, особистісний розвиток дошкільника.

Ключові слова: сім'я, сімейне виховання, дитина, батьки, взаємовідносини, дошкільник.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільства проблеми родини, сімейного виховання, впливу батьків на формування особистості стають усе більш актуальними. Сім'я покликана забезпечувати дитині умови, необхідні для її первинної соціалізації, адже саме батьки несуть правову, матеріальну й моральну відповідальність за особистісний розвиток і виховання своїх дітей. У Законі України «Про охорону дитинства» зазначається, що сім'я є природним середовищем для фізичного, духовного, інтелектуального, культурного, соціального розвитку дитини, її матеріального забезпечення.